

Nr 281.

Av herr **Velander m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet.

I proposition nr 207 har Kungl. Maj:t lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående vissa av föredragande departementschefen angivna åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. Med denna framställning synes bland annat vara avsett, att riksdagen skall taga ståndpunkt till departementschefens uttalande s. 125—126 om en ifrågasatt lagstiftning angående tvångsinlösen av de enskilda järnvägarna.

Departementschefen gör här följande principuttalande:

»Hinder ur rättslig synpunkt synes icke föreligga mot en lagstiftning, som grundad å allmänna trafikintressen ålägger de enskilda järnvägarnas innehavare att avstå järnvägarna till staten mot ersättning, bestämd efter grunder angivna i särskild lag. Hänsyn till bestående rättsförhållanden kan ej anses påkalla, att den på koncessionen grundade rättigheten skall i detta hänseende intaga någon särställning i förhållande till varje annan enskild rätt. Det synes stå i god överensstämmelse med järnvägarnas betydelse som samfärdselmedel, att statsmakterna, med fullt beaktande av den enskildes intresse, reglerande ingripa å detta område i syfte att utnyttja järnvägarnas transportkapacitet till båtnad för landets materiella och kulturella utveckling. Den omfattande utredning som föreligger i ärendet synes på ett övertygande sätt ådagalägga, att ur synpunkten av allmänt gagn betydande trafikintressen med nödvändighet kräva, att de enskildas rätt att driva en järnväg i många fall får vika.»

Departementschefen lämnar det emellertid tills vidare öppet, huruvida det önskade enhetliggörandet kan vinnas utan anlitan av en dylik lagstiftningsåtgärd. Han anser nämligen, att något trängande behov därav icke synes föreligga. Anledning förefinnes, uttalar han, till antagande, att även i fortsättningen frivilliga överenskommelser skola leda till resultat, som för båda parterna kunna betraktas såsom tillfredsställande. Han anser sålunda lämpligare att »tills vidare söka sig fram på frivillighetens väg så långt som detta är möjligt». Sakens vidare utveckling förklaras »närmast få bero av järnvägsstyrelsens och de olika järnvägsföretagens förmåga av godvillig överenskommelse». Beträffande

de förhandlingar, som sålunda anses böra komma till stånd, uttalar departementschefen, att han »förutsätter emellertid att, sedan statsmakterna tagit ställning till järnvägsnätets enhetliggörande, de olika intressenterna skola genom samverkan underlätta realiserandet av statsmakternas beslut».

Med anledning av dessa departementschefens uttalanden tillåta vi oss erinra om de mycket allvarliga invändningar, som ur rättssäkerhetens synpunkt rests mot den i kommittébetänkandet föreslagna lagstiftningen om tvångsinlösen av enskilda järnvägar. Vi hänvisa i detta avseende till den i propositionen meddelade redogörelsen för remissyttranden och vissa andra i ärendet gjorda uttalanden (s. 107—115 och 145—155). Huru stark opinionen mot lagstiftningen varit, framträder måhända ej med full tydlighet, om man endast tager del av uttalandena om »statens rätt att vidtaga förändringar i eller upphäva meddelad järnvägskoncession» (s. 107—110). De enstaka uttalanden i tillstyrkande riktning, som i denna avdelning återgivas, böra ses i samband med de därtill fogade, i annat sammanhang (s. 110—115) återgivna förbehållen. Enligt vår uppfattning har det på ett övertygande sätt ådagalagts, att en lagstiftning om tvångsinlösen utan hänsyn till de i koncessionerna stipulerade inlösningsbestämmelserna skulle innebära ett uppenbart åsidosättande av hittills gällande grundsatser om äganderättens och av staten ingångna förbindelsers helgd. En sådan lagstiftning skulle enligt vår tanke innebära ett allvarligt hot mot rättssäkerheten genom att legalisera obehöriga ingrepp i enskild rätt; därtill kommer, att den rättsuppfattning, som däri komme till uttryck, helt säkert skulle komma att framdeles åberopas till stöd för likartade eller tilläventyrs ännu mera vittgående ingrepp.

Under dessa förhållanden hälsa vi med tillfredsställelse, att departementschefen avstått från att nu i överensstämmelse med kommittébetänkandet förelägga riksdagen förslag om lagstiftning i ämnet. Men vi kunna från våra utgångspunkter icke heller finna det riktigt, att riksdagen ansluter sig till det av departementschefen gjorda, ovan återgivna principuttalandet.

Även den som icke i allo delar våra betänkligheter och sålunda under vissa förutsättningar skulle anse en tvångslagstiftning försvarlig, torde få medgiva, att ett obestämt uttalande om att rättsliga hinder däremot ej möta vore ägnat att i de av regeringen åsyftade förhandlingarna med de enskilda järnvägarna införa ett störande moment av osäkerhet och oklarhet. Det framgår ganska tydligt av propositionen, att departementschefens uttalande, om det lämnas utan erinran av riksdagen, är avsett att begagnas som ett påtryckningsmedel vid dessa förhandlingar. Men det är föga tilltalande, att statens motparter ställas inför det hot, som ligger i ett sådant uttalande. Uttalandet tager icke — sådant det

utformats av departementschefen — och kan icke taga ståndpunkt till de mångahanda maktpåliggande och ömtåliga spörsmål, som vid en eventuell lagstiftning kräva sin lösning. Det kan fördenskull bliva föremål för uttolkningar, som måhända ej alls överensstämma med den ståndpunkt riksdagen kommer att intaga, om och när den en gång ställes inför uppgiften att lagstifta i ämnet.

Riktigast är enligt vår tanke, att riksdagen i anledning av propositionen uttalar, att enligt dess mening en tvångsinlösen av enskilda järnvägar, i den mån en sådan anses påkallad, i varje fall icke bör äga rum i strid med koncessionernas inlösningsbestämmelser. Med ett sådant uttalande blir det tydligt klarlagt, att eventuella förhandlingar med de enskilda järnvägarna skola äga rum på basis av nu gällande rätt och nu rådande rättsuppfattning. Om ett sådant uttalande icke kan vinna riksdagens bifall, står den möjligheten öppen, att riksdagen förklarar sig över huvud taget icke vilja uttala sig i frågan, huruvida rättsliga hinder möta mot en lagstiftning i ämnet, förrän lagförslag i grundlagsenlig ordning framlägges.

Vi hemställa sålunda,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 207 ville uttala sig på sätt ovan angivits beträffande frågan, huruvida hinder ur rättslig synpunkt möta mot en lagstiftning angående tvångsinlösen av enskilda järnvägar.

Stockholm den 29 mars 1939.

Gustaf Velandér.

N. Herlitz.

J. B. Johansson.

Gust. Björkman.

Carl Sundberg.
